

Фото Георгія Лук'янчука

Київ, 29 січня 2019 р. Мітинг на Аскольдовій могилі національно-демократичних сил у день вшанування Героїв Крут

Виступаючи перед делегатами та гостями з'їзду, голова партії, співголова "Української альтернативи" Микола Голомша зазначив, що українські патріоти мріють про Україну як країну щасливих і замогнучих людей, яка буде середовищем життя, комфортним для всебічного розвитку особистості, в якій панує справедливість, є всі можливості для особистісної реалізації; де людина, її життя і щастя — найвища цінність!

— Ми свідомі того, — сказав він, — що заради досягнення цієї шляхетної мети нині маємо брати на себе ініціативу і відповідальність. Це вимога історичного моменту, адже ніколи ще українська державність не опинялась перед такими глобальними викликами і небезпеками. Причому і зовнішніми, і внутрішніми.

Цинічна політика, у якій домінують власний бізнес і використання політичної влади як інструменту забезпечення надприбутків, саме і поставила Україну на межу втрати державності.

Україна ще не стала правовою і справді демократичною, вона залишилася державою з "гібридним" режимом, де права людини нічого не варті, а держава забезпечує шалені заробітки монополіям, якими керує купка олігархів.

Завдання президента як глави держави за таких умов — запустити процеси реального, а не вигаданого перетворення національної економіки (яка нині зусиллями олігархату зберігає усі риси централізованої пострадянської) на сучасну — інноваційну і технологічну. Філософія вільної національної економіки має базуватись на державній політиці, за якої людина, можливість її розвитку і реалізації мають бути головною домінують. Державний апарат має розглядатись як сервіс, який надається громадянину для здійснення його прагнень і талантів.

Конституція України дає президентові відповідні можливості. Це у жодному разі не прямиий вплив на конкретні окремі процеси і не втручання в роботу виконавчої або судової влади, а саме так розглядають свої "аргументи" деякі з політиків, які претендують на президентську булаву.

Кандидат від патріотів і «Української альтернативи»

Набирає обертів президентіада—2019. Станом на 30 січня ЦВК зареєструвала 23 кандидати у президенти. Ще 8 подали свої документи у ЦВК, і ще 14 претендентів оголосили про намір балотуватися. А тим часом 24 січня відбувся XII позачерговий з'їзд Політичної партії "Патріот". На порядку денному було лише одне питання — висунення кандидата на пост Президента України. У роботі форуму взяли участь партнерські політичні партії, громадські організації з Громадського форуму "Українська альтернатива", відомі громадські діячі, політики.

Конституція дає президентові інші важелі в системі стримувань і противаг — передусім стратегічного характеру — через головування у Раді Національної безпеки та оборони, координацію дій усіх державних органів, зокрема силових. Щорічне оновлення Стратегії національної безпеки з урахуванням зовнішньо- та внутрішньополітичних, економічних, соціальних та інших пріоритетів є за нинішніх умов завданням президента.

Передбачені Конституцією повноваження президента нині дають йому всі можливості забезпечувати реалізацію визначених державою економічних і соціальних стратегій, гарантуючи при цьому дотримання усіх прав громадян.

Завдання президента як гаранта Конституції — врегулювати суспільні відносини відповідно до Основного Закону. Практиці, коли влада крутить правом, як циган сонцем, діючи нерідко всупереч Конституції, треба покласти край! Тому так важливо буде ініціювати вдосконалення законодавства в частині запровадження кримінальної відповідальності за порушення конституційних норм і принципів.

Тільки так і тоді людина в державі стане захищеною. Людина має бути основою цінністю для держави, а її права мусять бути безумовно забезпеченими.

Один із основних обов'язків гаранта Конституції полягає у забезпеченні рів-

ного доступу громадян до національних багатств, які належать народові. Ресурси країни мають запрацювати на державу, а не на купку патронуваних владою олігархів, які через непрозорі механізми приватизації отримали у своє розпорядження багатства нашої землі. Глава держави має зламати диктат олігархічних монополій, які під дахом політичної корупції грабують людей, продаючи їм газ, тепло, воду за захмарними цінами. Необхідно провести детальний аналіз усіх хвиль приватизації, під час яких відбулося незаконне привласнення державних ресурсів. За результатами усе, що було привласнене незаконно або з недотриманням умов приватизації, потрібно повернути у державну власність.

Нам потрібна нова політика національного відродження, яка охоплює політичну, економічну, соціально-культурну сфери. На моє переконання, президент країни повинен усіляко сприяти розвитку освіти, науки, національної культури як найголовніших пріоритетів стратегії сталого розвитку України, зарахувавши їх до "вектора розвитку" та до першочергових завдань модернізації країни, стимулюючи на законодавчому рівні соціальну відповідальність держави, бізнесу, неурядових інституцій щодо їхньої реалізації.

Їх там триста було...

Їх там триста було,
Коли військо ішло
Муравйова на Київ.
Бій москвинам дали.
П'ять годин бій вели —
Схоронили Героїв...
Цвіт України упав,
Клятий ворог прорвав —
Опинився в столиці.
Скільки люду убив,
Київ в крові втопив,
Мов в звичайній водиці...
Не пробачимо їм —
Ворогам тим лихим,
Що Героїв убили.
Їх там триста було,
Що у бій той пішло, —
Москалі погубили...
Хай пройдуть ще роки,
Оживуть Козаки
Та помстяться за Крути.
Не пробачимо їм,
Москалям тим лихим —
Їм не буде спокути...
Тож у душах у нас
Дух козацький не згас —
Пам'ятаймо про Крути!..
Вже настав слухний час —
Закликав нас Тарас
Перемогу здобути!..

Святослав ЩЕРБИНА
Запоріжжя, 29 січня 2018 року

ДІТИ ПИШУТЬ НА ДОНБАС

4

"НАЩО ЗДАЛИСЯ ВАМ ЦАРІ?"

10-11

Валерій ШВЕЦЬ

“Раніше ми жили при комунізмі, тільки не знали цього”, — не раз у дев’яності я чув ці слова від літніх жінок сільського вигляду. У двотисячні такі голоси вже майже затихли. Час узяв своє. Навіть ті, хто в молодості нищив ближніх своїх, вживаючи за їхній рахунок, в більшості відійшли в інший світ. Але осінь приходить до всіх. Прийшла й до мене. Захотів розібратись у своєму житті, згадати всіх рідних, з’ясувати історію свого роду і зібране передати далі, нащадкам. Так я потрапив в Одеський обласний архів. Як з’ясувалось, усі мої родичі з давніх-давен проживали в селі на півночі Одеської області. Я зміг прослідкувати свій родовід до п’ятого покоління і по лінії батька, і по лінії матері десь від 1800 року. Далі пошук слід було продовжити вже в архіві колишньої Подільської губернії, що зберігається за межами Одеси.

Усі мої предки належали до селянського стану. Саме селяни були будівельним матеріалом потужних держав та імперій всіх часів. Римська імперія існувала доти, доки провідною верствою суспільства були дрібні вільні землевласники. Коли їх витіснили раби, імперія впала. У ті далекі часи селяни були аналогом нинішнього середнього класу. Володіння землею лежало в основі їхнього світогляду. Любов до землі, патріотизм, готовність загинути в бою за рідну землю мали для них буквальне значення. Проте серед інших держав Радянський Союз був унікальним винятком. Большевиків не був кроком уперед на шляху поступу людства. Це був крок назад у темні часи навіть не середньовіччя, а рабовласництва. Він споживав селянську кров у шаленому темпі. Він забрав у селян землю, а разом з нею і свободу, а в українських селян він забрав, по можливості, і життя. Їм нічого не платили за працю без вихідних і не можна було від праці ухилитись. Мати мого батька занедужала, не могла працювати в полі, і за кілька років померла. Та от, їй дозволили не виходити на роботу лише за умови, що її норму виконуватиме дочка. Так закінчились шкільні роки дванадцятирічної дівчинки, і все своє подальше життя вона вже не полишала цю роботу. Навіть юридично колгоспники, а вони в сталінські часи становили більшість населення країни, не були повноправними громадянами. До хрущовської відлиги у них не було паспортів і вони не мали

Чи доля села — це доля України?

права без дозволу влади відлучатись з села. Раби на землі і найдешевші у світі робітники у містах, безвідмовне гарматне м’ясо на війні — це була доля селян у радянські часи аж до смерті Сталіна. Люмпенізоване селянство було водночас і кадровим джерелом для правлячої партії. Були потрібні не здібні, а слухняні, і серед сільського люмпена таких було чимало. Споживаючи селянські життя, влада не розуміла, що разом з селянами вона споживає свій, фактично, єдиний ресурс для існування. Починаючи з шістдесятих, провідною верствою радянського суспільства стала інтелігенція, але вона вже не належала цілком, як ресурс, партійно-державній бюрократії. Катастрофа для більшовизму сталася тоді, коли селянський ресурс був практично вичерпаний, а інтелігенція стала масовою.

Я виявився нащадком чотирьох численних родів: Швеців, Мясковських, Кузенків і Чепелюків. У прізвиськах мої предків відбилася географія всієї України від Сяну до Дону. На межі XVIII і XIX сторіч кожний рід був представлений однією родиною. Це означає, що засновник кожного роду мав народитися десь у середині вісімнадцятого сторіччя. А що було перед тим? Думаю, просто не було поіменної письмової згадки про мешканців села в офіційних документах. Доленосною подією вважаю зведення в селі моїх батьків — Мошнягах — греко-католицької церкви святого мученика Олександра 1750 року. Звідтоді, мабуть, і почалася письмова фіксація прізвищ мешканців села. Цікавою є етимологія слова Мошняги. Молдавською “мошняг” означає мудру людину. Отже, Мошняги — це село мудрих людей. Переглядаючи метричні книги XIX сторіччя, я практично не зустрів молдавських прізвищ. Звідки ж така назва села? За даними Вікіпедії, село засноване 1176 року. Між XII і XVIII сторіччями багато подій, не зафіксованих на папері, могло відбутись.

1794 року греко-католицька церква стала православною церквою святого Іоана Богослова. Це означає, що в ті роки Російська імперія на теренах Одещини почувалася вже цілком впевнено. На ці землі прийшла Новоросія через шістсот років після заснування села! Всі за-

писи в метричних книгах кінця XIX—початку XX століть дуже охайні. Гарний каліграфічний почерк настоятеля церкви, що їх вів, викликає естетичне задоволення і легко читається. Вражає і наявність метричних книг за всі роки від 1890 до 1920 — до моменту утвердження радянської влади на цих землях. Але 1918 року священника вбили, про що свідчить запис у метричній книзі. Революція докотилася і до Мошняг. Записи почала вести інша людина, хоча і духовного сану, але з нижчих шаблів духовної ієрархії. Неохайний почерк, велика кількість граматичних помилок. Схоже, навіть серед священників високоосвічених людей було небагато. Про те, що щось недобре діяло у Російській імперії після 1914 року, можна зрозуміти з нових причин смерті людей, як то тиф і іспанка — незмінні супутники війни. Про те, що 1920 року нова влада таки утвердилася у Мошнягах, красномовно свідчить запис у метричній книзі про смерть чотирьох молодих людей в один день із зазначенням причини смерті — убитий. Можна лише здогадуватися, як це відбувалося. Після 1920 року функцію реєстратора громадського стану людей взяла на себе держава. Лаконічні інформативні записи в церковних метричних книгах були замінені на двосторінкові анкети. Інколи записи велись українською мовою, інколи російською, проте вкрай неохайно і безграмотно. Тепер церква вже була повністю виключена з громадського життя і стала непотрібною. Її проповіді про високі людські ідеали суперечили класовій моралі нової влади з її приматом класової (бюрократично-партійної) доцільності над будь-якими загальнолюдськими цінностями. Тому ще в роки дитинства моїх батьків церкву зруйнували.

Як тільки держава взяла відповідальність за реєстрацію громадського стану людей на себе, відразу у дослідника зникла можливість систематичного аналізу цих даних. За 1927—1933 роки метричні книги просто знищені (інформація від працівників архіву). Це для того, щоб не лише не можна було точно з’ясувати кількість жертв геноциду, але неможливо було б, на думку відповідальних державних осіб, і оцінити їх на основі аналізу даних

за попередні роки. За деякі інші роки книги зникли через недбале зберігання. Тож матеріалів для аналізу за роки радянської влади небагато. Тому зрозуміла та розбіжність оцінок у кількості жертв геноциду, що ми її знаходимо у відповідних публікаціях по голодомору-геноциду, а саме: від 4 до 10 мільйонів жертв. За моїми оцінками на основі аналізу стандартної математичної моделі розвитку біологічних популяцій виходить число, ближче до верхньої межі цього діапазону.

Чи можна щось сказати про якість життя у селі Мошняги в різні періоди його існування? Або хоча б чи є характерні параметри, безпосередньо пов’язані з цією якістю? Думаю, що першим таким параметром є середня тривалість життя. Другим параметром є перевищення народжуваності над смертністю. Цей останній параметр свідчить про подальші перспективи нації. Таблиця 1 дає певне уявлення про життя села Мошняги у часи Російської імперії.

Впадає у вічі низька тривалість життя селян на початку XX сторіччя. Ці числа є значно меншими статистичних даних з офіційних джерел Російської імперії. Схоже, не большевики першими винайшли брехню як основний засіб свого існування. Наведена тривалість життя — це, за оцінкою науковців, тривалість життя неандертальців, які населяли Європейський континент 30—40 тисяч років тому. Але таблиця добре узгоджується з даними про демографічний вибух на теренах всієї України в ті часи. Суттєве перевищення народжуваності над смертністю давало підстави надзвичайно оптимістично оцінювати національні перспективи України у XX сторіччя (якби не радянська влада). З таблиці видно також стрімке зростання середньої тривалості життя у наступні роки. Найбільшою тривалістю життя була 1919 року (42 роки) перед приходом у село московитської влади. Перша світова війна розпочалась у 1914 році. Величезну кількість чоловіків було мобілізовано до війська. Здавалось би, народжуваність мала б суттєво скоротитись. Проте зменшення хоча і є, але малопомітне. За п’ять повоєнних років середня кількість народжувань на рік становила 39. За п’ять років війни вона склала 37 осіб. Практично за незмінної народжуваності, кількість смертей дещо збільшилась. “Допомогли” хвороби, що супроводжують війни. За п’ять довоєнних років вона в середньому склала 24 особи. За п’ять воєнних років — 29 осіб. Цікаво, що

середня тривалість життя мешканців села помітно зростає. За п’ять передвоєнних років вона в середньому становила 19 років. За п’ять воєнних років — 29 років. Єдине пояснення цього інтригуючого факту, як на мене, полягає в тому, що воєнні роки збіглися зі згасанням репресивної здатності Московської імперії. Це виявилось в тому, що селяни просто стали менше працювати і краще харчуватись, а отже, довше жити. При цьому хвороби війни знищували переважно слабких людей, для яких хвороби є не причиною смерті, а приводом для неї. На мою думку, доброю ілюстрацією цієї тези є різке зростання тривалості життя саме 1919 року, коли стара Московська імперія вже перестала існувати, а нова ще не досягнула до села. Село жило без зовнішнього управління і нікому не сплачувало податків. Мабуть, селяни України відчували цей подих свободи і кращого життя, чим і пояснюється феномен масовості селянських повстанських армій Махна, Зеленого і десятків інших селянських ватажків. Десь у тих загонах воював і мій дід Петро — батько мого батька. На все життя запам’ятав його слова, незрозумілі в дитинстві: “Я не воював ні за білих, ні за червоних”. На мою думку, більшість селян, що взялися за зброю, воювали за те відчуття свободи і власної гідності, що з’явилося у них в останні роки занепаду старої Московської імперії. Вони не розуміли, що не може бути вільною людиною, що належить гнобленій нації. Що імперії просто так не зникають, а повертаються під новими гаслами. Реальна особиста свобода можлива лише як наслідок здобутої свободи для всієї нації. Я вибірково подивився і дані, що стосувались інших сіл Балтщини. Мій висновок той самий. Те, що називається в радянській історіографії революцією і громадянською війною, не мало катастрофічних наслідків для населення України. Справжнє лихо почалося після відновлення Московської імперії під новою назвою і новими гаслами.

Аналізувати дані радянських часів надзвичайно важко. Гортаю довідник тих часів: “УРСР в цифрах”. За роки перед Другою світовою війною там подана лише інформація за 1913, 1939, 1940 роки. Починаючи з 1970 року, така інформація подається вже щорічно. Між 1943 і 1970 роком інформація подається епізодично. Тобто всі найважчі періоди історії України ретельно приховані від допитливого ока дослідника. Дещо прояснюють ситуацію архівні дані. Їх я і наводжу у таблиці 2.

Таблиця 1

Рік	Народилось	Взяло шлюб	Померло	Середня тривалість життя
1907	48	5	34	18
1908	72	7	19	11
1909	29	16	30	23
1910	30	5	21	18
1911	60	10	24	21
1912	42	5	23	18
1913	34	7	24	17
1914	46	12	40	23
1915	41	3	30	20
1916	30	6	14	36
1917	13	24	26	31
1918	57	17	34	36
1919	-	-	-	42

Таблиця 2

Село (км до Балти)	1919	1920	1921	1924	1925	1926	1934	1936
Бензарі (0)							12	5
Андріяшівка (3)							14	
Мошняги (10)	42	31	30	18	17	23	22	19
Оленівка (10)				22	17	20		

З таблиці видно, що всі передвоєнні роки середня тривалість життя невинно скорочувалась, досягнувши перед війною рівня початку ХХ сторіччя. Та якщо в двадцять роки народжуваність перевищувала смертність, то у тридцять роки все відбувалось навпаки. Складається враження, що середня тривалість життя в радянські часи залежала від відстані до владних установ і якості доріг між населеними пунктами. Чим меншою була ця відстань, тим меншою була і середня тривалість життя. Московська влада намагалася перетворити українські села на суцільний цвинтар, оскільки розуміла, що якраз українські села і є тим ґрунтом, на якому виростають покоління нескорених. Найяскравішим прикладом є доля села Бензарі, що безпосередньо межує з райцентром. 1936 року середня тривалість життя тут складала 5 років. А 12 років двома роками раніше — набагато краще? А що було у 1932—1933 роках, з якими ми пов'язуємо офіційно визнаний світом голодомор-геноцид українського народу? Але я впевнений, що могили закатованих голодом розверзнуться і ми пред'явимо справжній рахунок новітній Московській імперії, яка офіційно проголосила себе спадкоємицею Радянського Союзу.

Таким був комунізм сталінських часів, про який з ностальгією згадували у дев'яності старенькі бабусі. Але щось же вони отримали взамін убогого життя? Так, вони отримали владу — найбільшу можливу владу тих часів, владу над життям і смертю односельців, владу і гарантоване виживання. Про трійку таких жінок-активісток не раз згадувала бабуся моєї дружини. Вони у 1932—1933 роках тероризували велику частину села Липнянки, що у Центральній Україні. Ходили по хатах з обшуком, коли їм заманеться або коли закінчатся власні продукти. І це поза регулярними централізованими обшуками. Якось обнишпоривши хату бабусі, вони таки знайшли на горішці клунок квасолі. Задоволені своєю здобиччю, вже хотіли йти додому, аж тут терпещь бабусі, тоді молодої і сильної жінки, урвався. Вона схопила рогача і гнала тих активісток аж до воріт садиби. Подальша доля тих жінок склалася по-різному. Одну з них невдовзі розбив параліч, і вона швидко померла. Мабуть, трохи сумління у неї таки було. Дві інші прожили довге життя, виростили і добре влаштували у житті своїх дітей.

Аж ось прийшов 1941 рік. У село Мошняги спочатку зайшли німці, а пізніше, як і весь Балтський район, воно потрапило в зону румунської окупації. Село зустріло німецький підрозділ, який першим заїхав у село на мотоциклах, хлібом і сіллю. 1943 року до села зайшла радянська армія, але хліба і солі не було. У дитинстві я вважав своїх дідів наймудрішими і найрозумнішими людьми. Як же вони сприй-

мали німців? Прямо запитати не спромігся, а самі вони про це при мені нічого не казали. Проте знаю красномовний факт. 1943 року, коли вже було чути гуркіт гармат фронту, що наближався до села, в городі моєї матері, Василя — батька моєї матері, німці влаштували кулеметне гніздо, що мало прикривати в'їзд в село з боку залізничної станції Борщі. Воно там проіснувало кілька днів, але годував і обігривав того німецького солдата поважного віку мій дід Василь. Причому робив це з власної ініціативи, знаючи, що з цього можуть бути негативні наслідки. Коли дід Василь вперше покликав німця обідати, той зустрів його пострілами в повітря, але згодом вони порозумілись Дід Василь, який до війни був головою одного з колгоспів села Мошняги, побоюючись переслідувань від нової окупаційної влади, приєднався до однієї з радянських військових частин і відступав разом з нею. Разом з нею і потрапив у полон, з якого його відразу відпустили додому.

А як же з запропонованим мною критерієм якості життя, тобто його тривалістю? Мало даних для глобальних висновків. Можливо, їх знищили чи погано зберігали. Щодо Балтського району я знайшов лише розрізнені дані, що стосувались декількох колгоспів зі старими комуністичними назвами без зазначення відповідних населених пунктів і лише за 1943 рік. За цими даними середня тривалість життя складала 32 роки. Знайшов також чудом уцілілі дані стосовно села Волове. Тут середня тривалість життя складала аж 43 роки. Що ж, схоже, румунська окупація позитивно вплинула на середню тривалість життя селян. Схоже, що найгіршою окупацією була окупація московська. Чому я вживаю цей термін? Невже влада на місцях належала лише москвитам? Так, думаю, що всі ключові посади належали винятково москвитам. Мої особисті спогади стосовно Балтської влади починаються з другої половини п'ятдесятих років. Тоді на рівні району не було жодної посади, яку б обіймав українець. Перший і другий секретарі районного комітету партії, директори підприємств, командири військових частин і вищий офіцерський склад, начальники райвідділу міліції і пожежної охорони, пошти. Що ще я забув? Так, кілька років директором моєї школи була людина з єврейським прізвищем, але її швидко замінили на першого секретаря райкому, якого потрібно було працевлаштувати після чергової зміни партійної влади. В Балті була значна громада старовірів, але і їм шлях до влади був закритий — неблагонадійні. Деякі зміни в кадровій політиці партії відбулись лише в кінці шістдесятих років. З подібною ситуацією я зіткнувся, коли на початку вісімдесятих почав працювати викладачем у виші. З 25 завідувачів кафедри українців було троє чи четверо. Так що радянську владу цілком справедливо можна було називати московитською владою,

до того ж найгіршим варіантом окупаційної влади в Україні за всі часи після монголо-татарської навали. Більшовизм, з моєї точки зору, це найяскравіший прояв наймерзніших інстинктів московитської черні, яка волею випадку прийшла до влади у колишній Російській імперії, зробивши її вершиною апокаліпсису для всього світу. Вулкан ненависті і жорстокості, який дрімав у московському люді сотні років, мав колись вибухнути. І він вибухнув у жовтні 1917 року. Це виверження ще не закінчилось. Ми присутні на одному з його етапів під назвою чергова російсько-українська війна. Цивілізований світ має зрозуміти, що без пацифікації колосальної території Євро-Азії під назвою Московія загроза всесвітнього апокаліпсису буде весь час збільшуватись.

Моє найбільше відкриття архівної роботи: геноцид українського народу тривав не в 1932—1933 роках, як вважають. Він тривав усі роки перед Другою світовою війною, він тривав і після, аж до смерті Сталіна. Він почався до індустріалізації і не закінчився після її завершення. Він не був випадковим. Сталін був дуже важливим, але лише одним гвинтиком страхітливої машини фізичного знищення української нації. Емоційні основи цього геноциду пов'язані з найтемнішими закутками душі московитської черні, але різке загострення геноциду, я б сказав, його демонстраційний характер, у 1932—1933 роках, усе-таки пов'язаний з індустріалізацією. І справа була не в зерні. Ті півтора мільйона тонн зерна на рік, що вивозили з України на експорт, не могли суттєво вплинути на темпи індустріалізації. Геноцид безумовно мав міжнародний аспект. Про це свідчить, зокрема, надзвичайно ефективний інформаційний його супровід на міжнародній арені. Блокування правди про геноцид, реклама “колосальних” позитивних досягнень країни рад коштували величезних коштів і вимагали тотального контролю над провідними міжнародними засобами масової інформації. Цей тотальний контроль не розповсюджувався лише на територію націонал-соціалістичної Німеччини. Колосальних коштів вимагала сама індустріалізація. Дев'ять з половиною тисяч великих і середніх підприємств, побудованих за передвоєнне десятиліття, не могли споруджувати коштом зруйнованої більшовиками країни. Міжнародний “партнер” Сталіна мешкав, на мою думку, десь у Нью-Йорку і мав колосальний фінансовий і владний ресурс. Безумовно — це не одна людина і не уряд тої країни.

А що мої любі Мошняги? Немає вже хати діда Петра, немає хати і діда Василя. Немає більшості хат навколо, що я пам'ятаю з часів дитинства. Село вимирає. З тисячі мешканців за сто років у ньому залишилось, може, 200 осіб переважно похилого віку. Що станеться з нашою країною-Україною, коли загинуть її села, висохне її коріння?

Кандидат від патріотів і «Української альтернативи»

Закінчення. Початок на стор. 1

Політична система, за якої влада розглядається як бізнес для кількох сотень “сімей”, що жирують за рахунок десятків мільйонів українців, має бути зруйнована! І на сучасному історичному етапі запровадження нової політичної культури, у якій домінують принципи честі, совісті, патріотизму, любові до рідної землі, є винятковою місією і відповідальністю глави держави.

— Усім нам, патріотам України, — підсумував Микола Голомша, — болить усвідомлення тої безвиході, у яку завели нашу державу зовнішні і внутрішні антиукраїнські сили. І моє, і ваші серця болять від усвідомлення того, що Небесна Сотня і тисячі українських воїнів на сході є жертвами, які досі вимагають справедливості. Заможна і щаслива Україна, яку ми створимо, реалізуючи нашу мрію, стане найкращим пам'ятником героям, гідним їхнього подвигу!

Безпосередньо перед з'їздом відбулось засідання Політичної Ради партії “Патріот”, яке рекомендувало учасникам з'їзду ухвалити рішення щодо того, що Політична партія “Патріот” мусить взяти участь у виборах Президента України. Микола Голомша виніс на розгляд делегатів пропозицію Політради партії про висунення кандидатом на пост Президента України члена партії, громадсько-політичного діяча, відомого економіста Новака Андрія Яремовича.

Після тривалого обговорення, в якому взяли участь представники — учасники Громадського форуму “Українська альтернатива”, зокрема голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, з'їзд ухвалив рішення: висунути кандидатом від Політичної партії “Патріот” на пост Президента України НОВАКА Андрія Яремовича.

Влас. кор.

Зліва направо: кандидат у президенти від політичної партії “Патріот” Андрій Новак і голова партії Микола Голомша

Біографічна довідка

Новак Андрій Яремович (нар. 24 січня 1973, м. Коломия, Івано-Франківська область) — український економіст, політолог, громадський діяч, кандидат економічних наук.

Освіту здобув у Європейському університеті у Києві. 1993 року закінчив канадську бізнес-школу Університету Західного Онтаріо (University of Western Ontario business school), водночас брав участь у програмі “Вчись працюючи”.

1997—2001 роки — навчався в аспірантурі Науково-дослідного фінансового інституту при Міністерстві фінансів України. Захистив дисертацію на тему “Взаємозв'язок податково-бюджетних та грошово-кредитних важелів у політиці економічного зростання України” в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка.

Працював на різних посадах в різних організаціях. Зокрема, 2002 рік — начальник фінансового управління Державного підприємства МО України “Укроборонпостачальник”. Пізніше, до 2003 року, працював консультантом при комітетах Верховної Ради та помічником народного депутата України. З 2004 — начальник відділу зв'язків з громадськістю в компанії “Оболонь”. 2005—2006 роки — радник двох прем'єр-міністрів України, 2006-го став Головою Економічної Ради Всеукраїнського Громадського Об'єднання “Успішна Україна”.

2002 року балотувався у народні депутати України як позапартійний кандидат шляхом самовисунення (виборчий округ № 87).

Автор книжки “Як підняти українську економіку”, в якій запропонував модель формування конкурентоздатної та високоефективної української економіки — Трифункціональну Економічну Модель України. 2007 року книга видана вдруге. Того ж року увійшов до складу громадської ради при Міністерстві економіки України. 2011 року книгу видано втретє.

2009 р. Андрія Новака було обрано головою оргкомітету Економічного Форуму Українців Світу. Того ж року стартував ініційований ним проект Альтернативного Кабінету Міністрів України. У 2010 р. став Головою Комітету економістів України. З 2011 р. — проректор Європейського Університету.

2012 року на V черговому з'їзді Української Партії Андрій Новак був обраний Головою Української Партії. У квітні 2013 р. припинив членство у цій партії.

22 січня на межі Хмельницької та Тернопільської областей у День Соборності України до 100-річчя проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР відбулися між-обласні урочистості за участю голови Хмельницької облдержадміністрації Вадима Лозового, голови Хмельницької облради Михайла Загородного, голови Тернопільської облдержадміністрації Степана Барни, голови Тернопільської облради Віктора Овчарука, голови Львівської облради Олександра Ганущина, народних депутатів України, духовенства та понад 3,5 тисяч представників української громади.

100 років Єдності над Збручем

Дві урочисті ходи з Тернопільської і Хмельницької областей зустрілися на мосту через річку Збруч між селом Гуків, що на Чермеровеччині, та селищем Скала-Подільська Борщівського району Тернопільської області: саме по західному кордону Хмельниччини проходила умовна межа між ЗУНР та УНР. Уже стало доброю традицією відзначати цю дату єднанням делегацій Хмельниччини та Тернопілля на кордоні областей,

символізуючи об'єднання українських земель в одну державу.

Після обміну хлібом-сіллю молодь утворила прапор України з двох частин: від Хмельниччини було представлено 50 м жовтої частини стягу, від Тернопільщини — 50 м синьої, що також символічно, адже разом вони складають 100 на знак ювілею історичної дати.

Далі учасники дійства урочистою ходою попрямували до

Пам'ятного Хреста легендарному генерал-хорунжому УПА Роману Шухевичу, де представники духовенства Православної церкви України обох областей відслужили молебень.

Також відбулося відкриття пам'ятного знаку “100 років Соборності України”.

Прес-центр Хмельницького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Тетяна ВИГОВСЬКА

Ланцюг Єднання утворили понад півтисячі людей, переважно молодь. Учасники вийшли на площу біля погруддя Тарасу Шевченку з патріотичною символікою, синьо-жовтим боді-артом. Вони були яскраві, як і наша Україна. А коли взяли за руки і утворили Ланцюг Єднання, він розтягнувся від бюста Кобзаря — аж до стели з портретами загиблих Героїв Небесної Сотні й російсько-української війни.

— Хоч і сто років минуло, але актуальність не згасає. І саме ця єдність дає перевагу над ворогом, — зазначив начальник управління освіти й науки міськради Юрій Петрик.

Традицію проведення цього флешмобу у Білій Церкві започаткувала “Молода Просвіта” ще 2011 р.

— Тоді нас було тридцять осіб. Сьогодні нас уже більше, ніж десять разів по тридцять, — сказав голова Білоцерківської “Просвіти” Костянтин Климчук. — Ми живемо в історичний час. Сьогодні маємо Томос. Це наріжний камінь державності на багато сотень років наперед. Ми стали народом, який здатен вирішувати стратегічні завдання, а не ситуативні, на кшталт “моя хата скраю”.

Біля портретів героїв провели патріотичний флешмоб: утворили живу мапу України і відбулася перекличка історичних частин країни. Біла Церква єднає Україну. Тут знайшли свій дім ті, хто змушений був покинути тимчасово окуповані території. Звідси рушають на схід воїни визвольної армії, яку гаряче підтримує народ. Сюди повер-

Ланцюг Єднання та «жива» мапа України у Білій Церкві

У Білій Церкві живе традиція шанувати Ланцюгом Єднання подію, яка відбулася 100 років тому на Софійській площі Києва. Тоді, в січні 1919 року, український народ заявив про свою волю об'єднати українські землі й жити в Соборній Державі. Наше місто стало тим пунктом, звідки вирушили на Фастів і Мотовилівку, а згодом і на Київ, загопи Директорії. Саме в Білій Церкві формувався корпус Січових Стрільців, ядро військової потуги повстанців. І сьогодні наше місто залишається базою для бригади, яка збройно утримує Соборність.

таються герої війни, яких щоразу зі сльозами радості вітають білоцерківці.

Уже покладали квіти біля портретів загиблих, уже пролунало традиційне і горде “Слава Україні! Героям Слава!”, але люди ще довго залишалися на площі, спілкувалися, ділилися враженнями:

— От ніби і просто все. Митинг, хода, взявшись за руки, флешмоб, а відчуваєш таке піднесення і гордість, що й досі перебуваєш під неймовірним враженням! — зауважила одна з учасниць.

І це правда. Соборній Україні жити! Навіки!

Листівки до Авдіївки

Школярі рівненських навчальних закладів узяли участь у майстер-класі з виготовлення листівки-вітання з нагоди свята Соборності для дітей Авдіївки, що в Донецькій області, які побували в Рівному у 2016—2018 роках.

Лариса ТКАЧ,
член ради “Просвіти”, м. Рівне

Ініціатива акції “Подаруй листівку — вітання ровеснику зі сходу” належить голові ГО “Рівненське міське об'єднання товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка Катерині Сичик. Захід відбувся в бібліотеці музею “Просвіти” Рівненщини, спільно з управлінням освіти та Рівненським міським центром творчості учнівської молоді.

— Акція присвячена 100-й річниці Акту Злуки. Ми долучаємося до святкових заходів, що відбуваються на Рівненщині та в Україні, святкуємо і ділимося своїми вітаннями та побажаннями зі школярами прифронтової Авдіївки. Маємо продемонструвати єдність українців, дітей-однолітків, друзів. Показати нашу підтримку в нелегкий час війни і державотворення, — розповідає Катерина Сичик. — Ми відправляємо сьогодні листівки, тим самим звертаємося до однодумців, друзів зі сходу, щоб вони зрозуміли: ми єдині. І, власне, у цьому й полягає побудова Української держави.

Майстер-клас із виготовлення листівок проводили педагоги РМЦТУМ Тетяна Приймачек, завідувачка художньо-технічного відділу, Тетяна Боровець та Оксана Мудрик — керівники гуртків. Листівка складалася з двох половинок великого серця, виконана у блакитно-жовтих кольорах, в розгортці якої макет мапи

України, розділеної на захід і схід з позначками міст Рівне, Авдіївка та маленьких сердечок, що з'єднують наші території. Вгорі — голуб як символ миру. На звороті — лист другу.

Творча робота з виготовлення креативних, красивих, а головне — ширих — листівок відбувалась у три етапи. Школярі з навчальних закладів міста, в сім'ях яких проживали діти з Авдіївки в 2016—2018 рр. (а їх 60), мали можливість зробити власноруч листівку з особистими привітаннями і побажаннями. Усі школярі з приємністю згадували своїх однолітків, розповідали про дружбу і спілкування у соцмережах, бажали швидкої зустрічі.

— Листівки-вітання стануть своєрідним сюрпризом для наших друзів зі сходу. Добробуту, миру, а головне — єдності я побажала своїй однолітці з Авдіївки Євгенії Ахромовій та запросила прийти до Рівного, — каже Настя Зайчук, учениця 10 класу ЗОШ №20.

Особливу подяку висловили організатори акції директору Рівненської філії ТОВ “Нова пошта” Анатолію Горецькому, який люб'язно погодився безкоштовно і вчасно доправити пакунок вітань і побажань у Авдіївку.

Під час роботи над листівкою та на завершення акції було зроблено фотознімки, які відправлять електронною поштою до відділу освіти міста Авдіївки.

Презентація записів пісень та календаря визвольних змагань 1917–1921 рр.

У будинку, де сто років тому засідала Центральна Рада, Український Інститут національної пам'яті до 100-річчя Акта Злуки та Соборності презентував свої нові проекти: гру для мобільних пристроїв “Сто років боротьби. Українська революція”. Ілюстровані настінні календарі, присвячені військовій еліті УНР, та аудіоальбом “Пісні Української революції” — спільний проект Інституту і Тараса Компаніченка та гурту “Хорєя Козацька”.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК
Фото автора

Голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович та Павло Подобед презентували ілюстровані настінні календарі “Військова еліта Української революції 1917–1921 рр.” на 2019 рік, а Олена Охрімчук презентувала гру для мобільних пристроїв, створену на основі настільної гри “Українська революція 1917–1921 рр.”. Народний артист України Тарас Компаніченко презентував аудіоальбом “Пісні Української революції” — спільний проект гурту “Хорєя Козацька” та Українського інституту національної пам'яті, приурочений до 100-річчя Соборності.

До альбому увійшли пісні, написані у 1917–1921 роках. Автори більшості цих пісень — класики української літератури: Олександр Олесь, Грицько Чупринка, Микола Вороний, Христя Алчевська, Богдан Лепкий, Спиридон Черкасенко, та ін. Композитори — Кирило Стеценко, Микола Леонтович, Олександр Кошиць, Яків Степовий, Павло Синиця, Костянтин Богуславський, Левко Ревуцький.

Тарас Компаніченко працював над збіркою, що за підтримки Українського інституту національної пам'яті записана на два диски, цілих тридцять років. Пісню за піснею, які активно співали у 1917–1921 роках, він відшукував у закритих фондах бібліотек, в музеях, архівах, в експедиціях краєм.

Він розповів: “Твори, що увійшли до цієї музичної збірки, — це довголітній результат пошуку правдивих музичних пам'яток про ту, унікальну своїм національним пробудженням, епоху. Усі ці твори були активно співані на великих і малих сценах України в 1917–21 роках на урочистих подіях, військових мітингах, при відновленні “Просвіти”, відкритті гімназій та університетів. Пісні починали й завершували урочисті академії, святочні

зібрання. Їх співали на воєнних позиціях, на шиківанні військ; їх співали кобзарі, артисти-бандуристи, оперні співаки, просвітанські, військові, міські, студентські хори, Українська республіканська капела та Український національний хор. Багато творів були забуті і не звучали в Україні майже століття. Їхню мистецьку й історичну цінність неможливо переоцінити. Вони мов щирі свідки-самовидці зберігають емоційну пам'ять про добу Української революції. У них поєдналися дух епохи, ідеали борців, етика й естетика того часу. Справжніми шедеврами стали твори “Україно-мати, кат сконав”, “Од сього Дону до сивих Карпат”, “За рідний край”, “Червона калина”, “Живи, Україно”, “Гайдамацька пісня”, марш “Стяг”. Тексти написані в дусі ідей, які сповідувала УНР, — свобода, братерство, освіченість. Побутує уявлення, що пісні революції — це лише пісні Січових стрільців. Збірник показує, що вся Україна боролася за свою свободу — Харків, Полтава, Кіровоград, Одеса, Єлисаветград. Тож цінність пісень саме в ідеї Соборності українських земель! І у добу УНР, і сьогодні людей єднає українська культура і мова! Віднайдені пісні показують, що сто років тому державотворцями були не лише політики і громадські діячі, урядовці й дипломати, а й освітяни, просвітяни, гайдамаки, запорожці, а ще митці — поети і композитори.

Учасники проекту “Хорєя Козацька” продовжують працювати над дослідженням та популяризацією пісенного епосу тієї героїчної епохи.

P.S. Гарна новина: 22 січня — у День 100-річчя Соборності Указом Президента України музикологу, композитору і виконавцю за багаторічну діяльність на ниві української культури Тарасу Компаніченку присвоєно високе звання народного артиста України. Ми всі його щиро вітаємо!

Меморіальний барельєф Симону Петлюрі у Києві

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

“Тільки тоді ми будемо кричати “Слава!” вільними грудьми, коли зміцнимо нашу владу, коли стане спокій нашій землі. Всі, як один чоловік, станьте плечем до плеча на оборону рідного краю від ворогів наших...”

Це слова із виступу Симона Петлюри 22 січня 1919 р. на Софійській площі викарбувані на меморіальній дошці на честь 140-річчя з дня народження, яке відзначатимемо у травні. 21 січня, напередодні Дня Соборності, у Києві відкрили меморіальний барельєф Голові Директорії Української Народної Республіки, Головному Отаману Військ і Флоту УНР Симону Петлюрі. Пам'ятна дошка виготовлена скульптором Василем Маркушем. Встановили її на початку колишньої вулиці Комінтерну, що нині носить ім'я Си-

мона Петлюри. Саме тут в січні 1918 року тривали бої підрозділів Армії УНР з більшовиками.

Ця анотаційна дошка є першим увічненням пам'яті творця української державності початку ХХ століття у столиці. Виготовили пам'ятку за кошти Київської міськадміністрації. На церемонії відкриття були присутні, зокрема, віце-прем'єр міністр України, голова Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції, жертв війни та політичних репресій Павло Розенко, начальник Київського військового ліцею імені Івана Богуна Ігор Гордійчук, офіцер резерву, ветеран 55-ї окремої артилерійської бригади ЗСУ Роман Кулик, лідер гурту “Хорєя Козацька” Тарас Компаніченко та інші.

У виступах промовці підкреслювали мужність Головного Отамана як приклад для

наслідування для вояків наступних десятиліть, особливо для захисників України на нинішній російсько-українській війні. Наголосили на встановленні величного пам'ятника, достойного його імені наступного року, а також на обов'язковому знесенні пам'ятника більшовику Щорсу, який нищив Київ та українців.

Почесне відкриття меморіального барельєфа Голові Директорії Української Народної Республіки, Головному Отаману Військ і Флоту УНР Симону Петлюрі Героєму України російсько-української війни, начальником Київського військового ліцею імені Івана Богуна Ігорем Гордійчуком

Леонід ГАПЄВ, керівник гуртка “Точка зору” Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської міськради, член НСЖУ

У чому головна ідея цього заходу? За задумом педагога гуртка “Точка зору”, сучасним дітям і підліткам варто більше дізнаватися про цікаві місця для екскурсій в Україні. Адже це є водночас нашою історією та сьогоденням. Таку можливість мали наші читачі завдяки яскраво оформленим сучасним книгам із серії “Моя Україна”: “Замки та фортеці України” та “Найцікавіші місця України”. Під час жвавого і неформального ознайомлення з цікавими місцями для подорожей Україною слобожанців неабияк цікавила Львівщина, Волинь, Закарпаття. А ще цю ідею підтримала Ганна Чернишенко, вчитель біології та хімії, а нині педагог-вихователь групи подовженого дня. Ганна Дмитрівна теж поділилася своїми враженнями опісля відвідання цікавих місць в Україні.

Кожен із учасників заходу обрав свої улюблені місця для ман-

Фотомандри країною

Цікава й пізнавальна фотоекскурсія з нагоди 100-ліття Дня Соборності України відбулася під час заняття гуртка “Точка зору” Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської міськради на базі 136-ї школи.

дрів Україною. І разом із батьками у майбутньому зможуть втілити мрію у життя. А сьогодні мандри рідною країною, нехай

і за допомогою такої креативної фотоекскурсії, розвивають світогляд, збагачують культурно і духовно.

Мовне питання тісно пов'язане з інтелектуальним, моральним і культурним розвитком майбутнього суспільства. Сьогодні формування майбутнього суспільства відбувається стихійно в протиборстві інтересів різних груп суспільства (зокрема й ворожих до української держави) через освіту й засоби масової інформації. Завдання держави — надати процесові формування майбутнього українського суспільства цілеспрямованого українськоцентричного характеру. Вважаю за необхідне в Державній цільовій програмі передбачити певні заходи нарівні з іншими заходами. Витрати на це з надлишком окупляться в майбутньому на державному рівні.

1. У вищих нефілологічних і професійно-технічних навчальних закладах українську мову як основний засіб навчального процесу вивчати протягом перших двох семестрів (76 годин), надаючи перевагу практичному володінню нею. Відповідальне — Міністерство освіти і науки.

2. У вищих і професійно-технічних навчальних закладах за-

Пропозиції до Державної цільової програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року члена експертної групи з мовної політики проф. І. П. Ющука

провадити як обов'язкові загальноосвітні предмети “Історія становлення української держави” та “Українська культура”. Відповідальне — Міністерство освіти і науки.

3. Розробити і впровадити систему електронного самонавчання і поточного та підсумкового контролю навчальних досягнень з української мови для студентів вищих і професійно-

технічних навчальних закладів. Відповідальні — Міністерство освіти і науки, Український мовно-інформаційний фонд НАН України.

4. Зробити періодичною серію видань історичних художніх творів (романів, повістей, нарисів) про визначні події в українській історії, видатних українських діячів, борців за українську волю. Відповідальні — Інститут книги

Міністерства культури, видавництво “Дніпро”.

5. Зробити періодичною серію науково-популярних видань для молоді з метою висвітлення різних наукових проблем та найновіших досягнень світової науки. Відповідальні — Інститут книги Міністерства культури, Національна академія наук України, видавництво “Веселка”.

6. Забезпечити навчальною й виховною літературою дітей. Відповідальні — Міністерство освіти і науки, Інститут книги Міністерства культури, видавництво “Веселка”.

7. Відповідно до указу Президента № 580/2015 від 13 жовтня 2015 року “Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016—2020 роки”, збільшити передплату та обсяги розповсюдження українськомовних дитячих і молодіжних друкованих видань, за державний кошт забезпечити цими виданнями навчальні й навчально-виховні заклади.

8. Фінансово забезпечити щомісячне видання журналу іноземної літератури “Всесвіт”. Відповідальні — Кабінет міністрів, Міністерство культури, Міністерство фінансів.

9. Всеукраїнському культурологічному тижневику “Слово Просвіти” надати статус державного видання з відповідним фінансовим забезпеченням. — Кабінет міністрів, Міністерство культури, Міністерство фінансів.

10. У військових і воєнізованих підрозділах нарівні з військовою підготовкою проводити з рядовим складом заняття з удосконалення володіння державною мовою, а також знання історії України за відповідними, спеціально розробленими державними програмами.

11. У військових і воєнізованих частинах укомплектувати бібліотеки з фахової, загальноосвітньої, історичної та художньої літератури українською мовою.

Олена ЛЕОНТОВИЧ, письменниця, член НСПУ

Українська мова має такі особливості, які є великою мовною цінністю і якими вона вигідно відрізняється від багатьох інших мов. Але, на превеликий жаль, вони, ці мовні дорожці, за дуже малим винятком, невідомі нашим сучасникам: і звичайним користувачам мови, і письменникам, редакторам, журналістам, науковцям, учителям, тобто особливим користувачам її... А той самий носій рідної мови, в якого вчилися письменники XIX ст., скільки вже років пасивно, без опору піддається шаленій навалі ворожої мови. А колишній український письменник Володимир Леонтович, якого безсмертний Іван Франко поставив на друге місце серед прозаїків після М. Коцюбинського, щиро серце писав у “Автобіографії”: “...завдяки життю в селі та повсякчасним знанням з селянами, знання української мови зробилося підсвідомим. І сталося так, що всі тонші нюанси почувань та розуміння виразніше засвоювалися для мене мовою українською, ніж російською”¹.

Та повернемося до скарбів. А вони ось: іменники “усмішка” — “усміх” і “посмішка” — “посміх”, та дієслова “усміхатися” — “посміхатися” існують в українській мові. Але часто їх використовують неправильно. Ще “допомогла” наша мовна традиція, що кілька поколінь українців були позбавлені рідкісного видання “Словаря української мови” (1909 рік), який збирала редакція журналу “Кієвська старина” та члени Старої громади, а упорядкував з додатком власного матеріалу і завдяки неймовірній енергії та відданості видав Борис Грінченко. Там є чудові приклади вживання цих слів: “До смерті не забуду його погляду, його усмішки” (Олекса Стороженко), “Де той погляд молодечий, де

Чому українці нехтують дорожцями рідної мови, або Чим слово «усмішка» відрізняється від слова «посмішка»

той всім веселий” (Марко Вовчок); “Це... посмішка за мене” (Б. Грінченко), “З посміхи люди бувають” (прислів'я) і переклади російською (усмішка, усміх — улыбка, посмішка, посміх — насмешка, посмешище)².

А тепер звернімося до одинадцятирічного “Словника української мови”³: “усмішка — особливий порух м'язами обличчя (губ, очей), який виражає схильність до сміху”. Напр.: “Усмішка щастя розлілялась на обличчі старої” (М. Коцюбинський), “І літає пісня, молада, крилата, як твоя усмішка, як зоря в гаю” (В. Сосюра), “По застиглих обличчях пробігла усмішка печальної радості” (М. Ірчан). Тому і слід це слово бачити у словосполученнях: “тепла усмішка” (В. Яворівський), “добра усмішка” (П. Мовчан), “радісна усмішка, сонцесайна усмішка, привітна усмішка” тощо. Так само трактується й слово “усміх”: “То живе твій усміх у твоєму слові” (В. Сосюра), “Вга-сав останній усміх дня” (Н. Королева). На жаль, у гаслі про слово “усмішка” подається без пояснення і прикладів словосполучення “крива усмішка”.

Та на противагу милому слову “усмішка” українська мова має дуже схоже, однокореневе слово “посмішка”⁴ — “особливий порух губ і очей, що виражає глузливе, кепкувальне, іронічне ставлення до кого-небудь чи чого-небудь” (на жаль, відповідного трактування слова “усмішка” немає.) Напр.: “нахабна посмішка” (В. Леонтович), “уїдлива посмішка”, “іронічна посмішка”, “скептична посмішка”; “Солуха, знічуючись від гадючої посмішки о. Миколая, налив йому келих” (М. Стельмах).

Такі само значення мають і дієслова-антиподи “усміхатися”

та “посміхатися”: “Він приязно усміхнувся, і зняковілість шезла”, “Незнайомець зловісно посміхнувся”, “криво посміхатися” (І. Багрянний). Ніби все ясно тлумачено, роз'яснено, наведено приклади. ...І раптом читаємо в пункті другому:

“Посмішка” — “2. Те саме, що усмішка 1. *Весела посмішка ніколи не збігала з гарнього, задеркуватого обличчя дівчини*” (Юрій Шовкопляс, Інженери, 1948, 52); “*Віктор не міг приховати радості і весь заціїв у посмішці*” (Олександр Копиленко, Десятикласники, 1938, 136); “*Образно. Маковей ледве втізнав в засушеній цій квітці перший паросток словацької весни, синю посмішку далекої Грінави*” (Олесь Гончар, III, 1959, 444).

Навела цитату, бо, передбачаючи, що доскіпливі опоненти, а вони, без сумнівів, знайдуться, зазирнуть до “Словника української мови” і наполягатимуть, що на підставі авторитету Словника є можливість робити і далі безлад у вживанні цих слів-антиподів, і аргументуватимуть його прикладами, наведеними не лише у Словнику, а й вживанням слова “посмішка” у неприродному для нього значенні і І. Нечуєм-Левицьким, і Б. Антоненком-Давидовичем, і О. Копиленком. І навіть з насолодою читаючи забутих І. Багряного і А. Дімарова з прикрістю в душі “наштвухуєшся” зрідка на дієслово “посміхнутися” в позитивному значенні...

Можна лише подивуватись укладачам Словника, які невідомо з якої причини підкинули нащадкам таку версію, до кінця не розібравшись з цим питанням. Незрозуміло, якими доводами вони керувалися, вносячи такий безлад, тим самим надаючи і слову “посмішка”, і похід-

ним від нього статус дволикого Януса. Подаючи значення цих слів-антиподів, укладачі розуміли несумісність вживання слова “посмішка” в протилежному значенні. Тож виникає законне питання, для чого вони своїм авторитетом санкціонували його хибне вживання?! На жаль, відповіді нема... Мабуть, цих неоквириностей і не було б, якби у 1930-х роках не репресували когорта видатних українських мовознавців...

Але логічно буде внести нарешті ясність у це питання і назавжди припинити хибне вживання слова “посмішка”, бо й зараз постійно стикаєшся з його таким вживанням. І передусім тими, хто має подавати приклад. На радіо і телебаченні чуємо “перли”: “гарна посмішка”, “чарівна посмішка” і т. ін. У сучасних піснях чуємо по радіо: “Посміхайтесь, добрі люди” запрошував багаторазово співак Віктор Павлик, Вадим Крищенко “посміхається” нам у пісні “Карпатські гори”. “Сяюча посмішка” завітала і до Богдана Жолдака, і до В. Кленца “Посміхається мати до сина”. А диктор на радіо бажає “щирих посмішок за будь-якої погоди”, не знаючи, не підозрюючи, що “ширість” і “посмішка” — несумісні. І чомусь повз вуха не одного покоління українців пройшли слова Андрія Малишка “Незрадлива, материнська, ласкава усмішка” зі знаменитої пісні. 37 разів зустрілися в одному з романів сучасної авторки зі словами “посмішка” і “посміхатися” в неприродному для них значенні, які спотворювали текст і виставляли написане автором наче в кривому дзеркалі. Цікаво, а що відчували герої роману, коли самі до себе *посміхалися*?..

На обкладинці збірника, який

вміщує “Гобі, забобони, анекдоти” видавництва “Ярославів Вал”, 2011 р., фігурує назва “Посмішка чорного kota”, хоча в текстах його, у спогадах письменників, у їхніх зізнаннях нічого немає такого, що відповідало б значенню слова “посмішка”, хоча “усмішка” в цій назві була б дуже доречно. Таких прикладів тьма-тьмуша. Вони, ці ганебні неоквириності, постійно і око, і вухо колють і свідчать про те, що сучасники не мають зеленого поняття про затаєні скарби української мови.

То хіба ж можна і далі попускати таке невігластво?! Чи знайдеться такий байдужий до рідної мови, щоб відповів — так?! Більше зволікати не можна, бо потроху всі стануть “весело посміхатися” немов у “палаті №6”.

Настав час покласти цьому край. Саме тепер, і не пізніше, треба всією громадою вибачитися перед Українською Мовою, повернути права громадянства її унікальним особливостям, щоб ми всі мали змогу насолоджуватися питомими українськими дорожцями, щоб вони засяяли на нашому мовному небосхилі.

¹ Автобіографія В. М. Леонтовича. В. Леонтович. Зібрання творів // Київ, 2005. — Том 3. — С. 7—9.

² Словарь української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко // Надруковано з видання 1907—1909 рр. фотоспособом. — Наукова думка. — Київ, 1997. — Т. 3. — С. 364. — Т. 4. — С. 356.

³ Словник української мови в 11 томах. — Т. 10. — К: Наукова думка, 1979. — Т. 10. — С. 491.

⁴ Словник української мови в 11 томах. Т. 7. — К: Наукова думка, 1976. — С. 348.

Голгофа священника

Максим Желевський (сидить) із рідною сестрою Галею, 1927 рік

Валентина СТРІЛКО,
кандидат педагогічних наук

Через багато сотень років панування в Україні російської церкви, нарешті, постала Автокефальна православна церква України. Шлях до неї був довгим, важким і кривавим.

100 років тому, після проголошення УНР незалежності України, краші її сини та дочки відразу почали створювати незалежну від Москви Українську Автокефальну Православну церкву. Активно взялося до цієї надзвичайно важливої справи багато мешканців Бориспільщини. Були серед них не тільки національно свідомі священники, а й вчителі, прості селяни, студенти, українська інтелігенція, деякі поміщики. Цей рух за рідну українську церкву став на Бориспільщині масовим і результативним. Майже у кожному селі дуже швидко створили церковні громади Української Автокефальної Православної церкви. Вони домоглися відправляти церковні служби у сільських храмах по черзі з російською церквою, яку тоді називали слов'янською. Правда, в деяких селах з приводу цього відбувалися серйозні суперечки, які інколи доходили до сутичок, зокрема в Гнідині та Воронькові.

З перших днів поширення руху за незалежну від Москви українську православну церкву влада розпочала з ним боротьбу. Вона була різноплановою: одних — залякували, інших — вербували таємно співпрацювати з каральними радянськими органами, організували різноманітні провокації, особливо стійких арештували, розстрілювали або засиляли на довгі роки в радянські концтабори, з яких май-

же ніхто не повертався.

Сто років тому це робила московсько-більшовицька влада, яка сьогодні найбільше галасує про утиски російської церкви в Україні.

На Бориспільщині у ті складні для України часи було багато тих, хто мужньо витримав удари долі, не продав християнську совість, беріг свою честь і гідність, не вагаючись, віддавав за Україну життя.

Один із них — уродженець села Велика Стариця Желевський Максим Омелянович. Він народився 1900 року у працелюбній хліборобській родині. До 1919 року навчався в Гоголівській гімназії на Бориспільщині, по-

тім у Бориспільській агрошколі. Та й там навчався недовго, бо його привабила українським духом Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського. 1920 року Максим Желевський вступив до цього навчального закладу, а 1921-го отримав диплом, який надавав йому право працювати вчителем.

Українець Максим Желевський, безперечно, не стояв осторонь боротьби за Українську державу. Він брав активну участь у антибільшовицькому спротиві на Бориспільщині в лавах Воронківської сотні під командуванням своїх земляків полковника Івана Міхна та Івана Черпака.

1921 року входив до керівних органів Всеукраїнського Центрального Повстанського Комітету під керівництвом бориспільця Івана Чепілка.

Після встановлення радянської влади в Україні Максим Желевський деякий час працював учителем у Бориспільському районі, був сільським старостою в селі Велика Стариця. Незважаючи на молодий вік, швидко зрозумів, що в незалежній Україні повинна бути і своя незалежна від Москви церква. Тому не стояв осторонь створення Української Автокефальної Православної церкви, був одним із найактивніших її прихильників.

Син старости Михайлівської церкви села Велика Стариця з ранніх літ співав у церковному хорі, знав напам'ять безліч молитов, був глибоко віруючим. Тільки ніяк не міг зрозуміти, чому церковні проповіді виголошують не українською мовою.

Коли 1925 року М. Желевський отримав сан священника УАПЦ, всі служби він проводив лише рідною українською мовою. 1926 року радянська влада розпочала тотальний наступ на

новостворену Українську Автокефальну Православну церкву. Для дискримінації митрополита УАПЦ Василя Липківського на церковному соборі у Києві 1927 року органи НКВД спробували завербувати Максима Желевського та направити його для участі в цьому заході. Але на Соборі священник Желевський виявив громадянську сміливість та палко, зі сльозами на очах, виступив на захист митрополита Василя Липківського.

Безперечно, радянська влада не пробачила молодому українському священнику такого непослуху. Багато про що говорять матеріали кримінальної справи проти Максима Желевського, яка була порушена влітку 1928 року.

У постанові про притягнення його до кримінальної відповідальності за зраду Батьківщини слідчий Свириденко наводить “аргументи” “зради”: “В своїх проповідях говорив: “Україна не вмерла, вона живе, і бог допоможе українцям стати на свої ноги за допомогою нашої автокефальної церкви”.

Ще один “доказ” його “злочину”: “Оказавшись в рядах УАПЦ, он стал на периферии Киевского округа одним из активнейших деятелей контрреволюционной части УАПЦ, выступая постоянно застрельщиком на всех кампаниях УАПЦ, направленных против Компартии и Советской власти. В 1925 году в селе Велика Старица он агитировал среди селян о бесполезности страхования посевов и натравливал украинцев на селян, причем у него на квартире часто происходили какие-то совещания бывших петлюровцев. 25 мая 1925 года он был завербован осведомителем под кличкой “Подгрушенский”. Начиная с момента вербовки и до насто-

ящего времени Желевский М., являясь осведомителем КОП-ГПУ, не только не прекратил своей антисоветской деятельности, но наоборот углубил её. Так он в своих проповідях говорил неоднократно своим прихожанам: “Україна не вмерла, вона живе, і бог допоможе українцям стати на свої ноги за допомогою нашої автокефальної церкви”.

У кримінальній справі детально описано подвиг священника Максима Желевського на Соборі Української Автокефальної Православної церкви, де він сміливо захищав рідну для українців церкву та її очільника Василя Липківського: “Будучи избранным делегатом на Оксбор УАПЦ в 1927 году, и получив из ГПУ директиву, как себя держать на нем по отношению к митрополиту Липковскому /проводившему контрреволюционную работу в церкви/ он, Желевский М. Е., не только не выполнил директивы, но наоборот, выступил на Соборе, со слезами на глазах взывал о защите личности Липковского, а после того, как 2-й Всеукраинский собор осудил деятельность Липковского и низложил его, Желевский М.Е. проводил агитацию такого характера: “Собор не имел права низлагать митрополита без церковного суда, а поэтому низложение его не имеет силы и значения”. Последнее время он распространял слух о скорой перемене власти, терроризировал население, распространял слух, что в случае переворота, он, в первую очередь, расправится со своими двумя врагами из с. Войтовцы. Имея намерение украинизировать славянскую общину в м. Нерановичи, он явился туда и стал призывать население записываться в члены общины УАПЦ, говоря: “Я пришел не за вашими копейками, а затем, чтобы спасти вас от притеснения власти”.

Будучи арестованным, гражданин Желевский Максим Омелянович категорически отрицал на допросах предъявленные ему обвинения, заявил, что он никогда ни в каких бандах не состоял и контрреволюционной агитации не проводил, причем на последнем допросе вел себя крайне вызывающе, не желая отвечать даже на вопросы”.

Як наслідок, Максима Желевського офіційно визнали “соціально-опасним елементом” і заслали до Сибіру в концтабір, з якого він уже не повернувся.

Варто ще додати, що не тільки Максима Желевського, а всіх священників Української Автокефальної Православної церкви на Бориспільщині вбила радянська влада.

Реабілітували Максима Желевського 1999 року. У “Висновку про реабілітацію” записано: “Доказів скоєння злочинів Максимом Желевським у справі немає”. [Архів Громадських організацій, справа 45503]

Максим Желевський (у першому ряду, в центрі) із активістами Української Автокефальної Православної церкви села Велика Стариця, 1928 рік

“Українська тематика була й до Гоголя, але саме він вдихнув у неї нове життя”.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Чий Гоголь?

З нагоди 210-річчя від дня народження Миколи Васильовича Гоголя Іван Малкович (видавництво А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА) презентував два нові видання творів класика у перекладах Максима Рильського та інших авторів — “Ніч перед Різдом” та збірку “Українські повісті” (цикли “Вечори на хуторі біля Диканьки” та “Миргород”). Презентація відбулася в Київському літературно-меморіальному музеї Максима Рильського.

“У це важко повірити, але знамениті “Вечори на хуторі біля Диканьки” побачили світ, коли їхньому авторові було всього 22 роки (Гоголь почав їх писати у 20-річному віці).

...Років з надцять тому натрапивши на переклад гоголівської “Ночі проти Різдва”, здійснений Максимом Рильським, я загорівся українським виданням Гоголя. Лічені рази мені щастило натрапляти на таку повнокровну українську мову, як та, яку явив Рильський у своєму конгеніальному перекладі, що сприймається як серцевинний твір української літератури. Власне, це мовби репереклад, переклад з перекладу, так, начебто ранні свої твори Гоголь чув і “уловлював” спершу українською, а вже тоді перекладав їх на папір по-російськи, перекладав з питомою мовою своєї душі, з тяжкою мукою руйнуючи і знекровлюючи природні українські мовні звороти, тим самим збагачуючи російську мову сотнями українізмів, без яких його ранні твори утратили б якусь вищу правду.

І навіть у такому скаліченому, як на український слух, “самоперекладі” ці твори сколихнули Росію нечуваною поетичністю і бароковим українським чаром...

...Насамкінець — сучасно-особисте. Не знаю, як вас, а мене завжди діймали оті безконечні, перехняблені на московський кшалт, гоголівські “черевічки” та інші скалічені українські слова й звороти. І лише тоді, коли я прочитав “Ніч проти Різдва” в перекладі Рильського, Гоголь завібрував, заклекотів і засвітився мені всією феєричною геніальністю. Все згармонізувалося. Мабуть, саме тому я так природно сприймаю цю українську версію “Вечорів...” та “Миргорода”. Наче Гоголь повернувся додому і розповідає свої знамениті історії, де нікому не треба нічого пояснювати і виправдовуватися”, — наго-

лосив лауреат Шевченківської премії Іван Малкович.

Іван Антонович розповів, що у видавництві “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” до ювілею Миколи Гоголя крім “Ночі перед Різдом” та “Українських повістей” побачила світ українськомовна повість “Тарас Бульба”, закінчується робота над “Пропалою грамотою”, ілюстрації до якої створив Андрій Потурайло, громадянин США, що повернувся до України.

Іван Малкович поділився планами видавництва. Свого часу набула широкого розголосу антологія української поезії ХХ століття “Від Тичини до Жадана”. Наразі тут працюють над антологією “Від “Слова...” до Олеся”, в якій представлять не тільки українськомовних поетів, а й перекла-

дуть твори тих, хто писав старорусською, латинською, польською та іншими мовами.

Є велика надія, що цього року у видавництві побачить світ новий роман Ліни Костенко, події якого відбуватимуться у ХІХ столітті, і він буде присвячений українському впливові в Російській імперії. Це буде художній твір і літературна розвідка водночас. Також у планах видання двотомника Ліни Костенко.

Іван Малкович працює разом з відомим українським композитором Мирославом Скориком, аби українські колядки звучали в легкому симфонічному перекладі так легко, як американські різдвяні мелодії.

Директор Музею Максима Рильського Вікторія Колесник розповіла, що твори Миколи Гоголя почали перекладати українською мовою ще у ХІХ століт-

ті. Російська імперія відчувала в цьому небезпеку. Саме український переклад “Тараса Бульби” спричинив “Емський указ”, що забороняв друк книжок українською мовою. Якщо в “Мертвих душах” зображено всю непривабливість Росії, то в українських повістях показано красу України. Українська тематика була й до Гоголя, але саме він вдихнув у неї нове життя.

Голова благодійного фонду “Троянди й виноград” Максим Рильський-молодший зазначив, що у двадцятитомному зібранні творів його діда в кількох томах представлено переклади, але там зовсім немає прози. А крім Гоголя він перекладав Чехова, Меріме, Гете. 2004 року була постановою Верховної Ради України про видання повного зібрання творів Максима Тадейовича до його ювілею, але, як це часто трапляється, не знайшлося грошей. Мак-

сим Рильський переклав українською майже всю світову класику. Книжки та періодичні видання з цими перекладами зберігаються у фондах музею. Можливо, хтось зголоситься їх перевидати.

А кандидат філологічних наук Ольга Смельницька підкреслила, що у перекладах Максима Рильського творів Гоголя — органічні українські конструкції, дуже логічні фразеологізми, а сама мова надзвичайно мелодійна. Гоголь писав російською мовою, але передусім це український письменник. Маємо багато митців, які писали іншими мовами, але ментально вважали себе українцями. Серед них Віктор Гриценко (Франція) і Мирон Лисенко (Австралія).

Доповненням до презентації став невеликий концерт. Юні музиканти Михайло Єрмак та Марія Допіро майстерно виконали твори українських та зарубіжних композиторів. Іван Малкович прочитав уривки з творів Миколи Гоголя та Максима Рильського, а на завершення — власний твір, присвячений видатному українському композитору Миколі Леонтовичу.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Національний музей літератури України спільно з видавництвом “Ярославів Вал” запрошують 31 січня о 17:00 год. на творчий вечір відомого письменника-документаліста, публіциста, мистецтвознавця і громадсько-політичного діяча Богдана Гориня з нагоди висунення його на здобуття Національної премії України ім. Тараса Шевченка.

Богдан Горинь — скрупульозний і глибокий дослідник творчості С. Гордіньського, О. Архипенка, С. Караффи-Корбут, В. Цимбала та багатьох інших непересічних постатей української культури. Йому судилось пройти табори Мордовії, горнило політичної боротьби національно-визвольного руху, описаних у його трилогії “Не тільки про себе”. Одначе шлях випробувань і боротьби аж ніяк не применшив його письменницької і дослідницької жаги творити двокнижжя “Святослав Гординський на тлі доби” у новаторському жанрі есе-колажу.

До участі запрошені: Д. Павличко, М. Жулинський, А. Зінченко, В. Петрук, Д. Степовик, М. Григорчук, О. Федорук, В. Перевальський, П. Щириця.

Ведучий: Михайло Слабошпицький.

Адреса: вул. Хмельницького, 11 (метро “Театральна”).

Вхід: вільний і бажаний!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ЦИМБАЛЮК
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф»,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Поети Полтавщини про бій під Крутами

Ганна Антипович (Дениско)

Народилася 25 січня 1949 року в с. Загунівка Зінківського району Полтавської області. Поетеса, літератор, публіцист, член Правління Полтавського ОО ВУТ "Просвіта". Співзасновниця і перша голова Полтавського осередку "Союзу українців". Закінчила Львівський університет ім. І. Франка (1972). Працювала у пресі Зінківщини та Полтави, власним кореспондентом газети "Молодь України" у Полтавській, Сумській та Харківській областях. 1987 року полишила журналістську роботу через неможливість вільно висловлювати свою позицію. На початку 1990-х була поміж фундаторів та провідних публіцистів часописів "Полтавський вісник" та "Полтавська думка". У 2005–12 рр. — редактор газети ПОО ВУТ "Просвіта" "Наше слово". Автор повістей і нарисів "Сестри твої, Хатинь" (1982), "Хліб і совість" (1984), "Світанкові зорі Ганни Сиволап" (1985), "Червоні лелеки" (1986), збірки поезій "Все так давно, немов і не було..." (2011). Нагороджена орденом "За заслуги" 3 ст. (2009). Лауреат обласної премії ім. Симона Петлюри.

Полеглим під Крутами присвятила "Український романс", написаний під враженням перших по десятиліттях замовчування публікацій про Героїв Крут. Вірш поклали на музику і виконували полтавська просвітанка Оріся Ковалевич, відроджувач "Пласту" Володимир Скоробський (м. Київ), а полтавський бард Юрій Трейгель, створивши свою інтерпретацію, проніс "Український романс" через майдани Революції Гідності, виконує його й нині.

Український романс

*Ми упали в сніги.
Наші очі вильовують круки.
А нащадків навчать,
як тим крукам співати хвали.
Україно, живи! —
Простягаємо зранені руки,
Україно, прости,
що від ката тебе не спасли!*

*Боже нив і дібров,
наші душі до Тебе у леті,
Боже, Матір Вкраїну
хоч Ти заступи і спаси!
Нас укрили сніги —
і хорунжих, і просто поетів,
а ї ще терзають
московські розлючені пси.*

*Ми упали в сніги...
Нас підступно ударили в спину
комісарський наган
і незгода у хаті вітця.
Україно, прости, —
хоч ми впали, та бились до згину
Із тими, що хотіли,
щоб крові не було кінця.*

*Ми zostались в снігах...
В Київ сунуть нові муравйови.
Хоч були ми орли,
нас онук-яничар розпина.
Україно, устань,
дай зневіреним сили й любові,
Україно, прости, —
коли є ще за нами вина.*

*Пом'яніть нас усіх,
Ми увійдемо в Божі оселі.
Ми за вас Його будемо
денно і ноцно молити —
За зчужілі міста
і засипані стронієм села,*

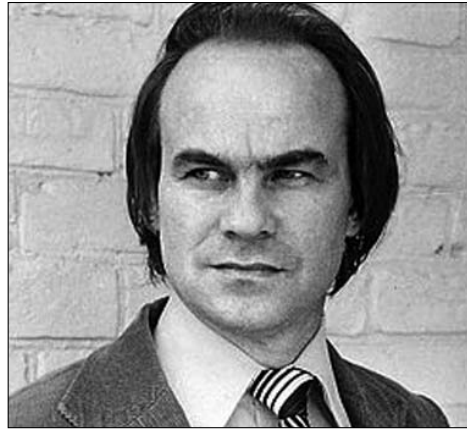
Широко цитованим є вірш Павла Тичини "Пам'яті тридцяти". Але окрім нього, бій опоетизували й інші класики української літератури — **Євген Маланюк, Богдан-Ігор Антонич, Юрій Клен, Яр Славутич, Антоніна Листопад та ін. Загалом близько сотні "крутянських" віршів нарахувують розділи "Поезія" книги "Крути" від видавництва "Смолоскип" та сайта громадянської кампанії "Пам'ятай про Крути!". Серед авторів і полтавці. Це настоятель Свято-Миколаївської церкви у Полтаві й учасник бою Демид Бурко. Це діаспорні поети родом із Лохвицького й Зінківського районів Полікарп Плюйко і Олексій Шевченко, яких невблаганні вітри ХХ століття закинули за океан. А ще наші сучасники — активісти "Просвіти" Ганна Антипович (Дениско) і Григорій Булах.**

*За усе, що так тяжко
українському серцю болить.*

*Ми упали в сніги...
Пом'яніть нас усіх...*

Григорій Булах

Український поет, перекладач, прозаїк, майстер художнього слова, народний артист України. Народився 10 квітня 1938 р. у селі Піски Лохвицького району Полтавської області. З 01.07.1982 року член НСПУ. У 1990–1996 рр. — автор і ведучий програми "Живе слово" на Українському телебаченні. 1994–1998 рр. — член Центрального правління ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка.

Сніг
*Цей білий сніг на чорнім чорноземі,
Як білий аркуш у крутянській степ.
Я знов торкаюся тієї теми,
В якій кривавиться нестерп.*

*В якій невидимість і болі.
Бинтів — немає! Тільки — сніг!
Цей білий сніг на чорнім полі,
Цей білий сніг — у ізголов'я ліг.*

*Цей білий сніг молодший за їх юність,
Цей білий сніг — шрапнеллю у світі.
Цей сніг в майбутнє,
у сьогодні,
у минулість!
Цей сніг нетанучий, на ликах молодих!*

*Цей чорний крп чорніше чорнозему.
В сльозі Тичини — вибухає схлип!
Червона кров дописує поему
Про білий цвіт весняних лип.*

*"Ви знаєте, як липа шелестить
У місячні весняні ночі?
Кохана спить... Кохана спить...
Піди збуди, цілуй їй очі".*

*А білий сніг — на чорний чорнозем.
Коханий спить...
У ізголов'ї — степ!
Не розбудити сон рядком поеми,
Бо юний цвіт — в снігу отерп!*

*Ви знаєте, як сніг той шелестить
На мертвих ликах, у сичневі ночі?
Кохані сплять... Коханий спить!
Ніхто не поцілує в мертві очі!*

*Ви знаєте, як сніг на мертвих ликах
Шелестить?
Кохані сплять... Коханий спить.
Ні! Ви не знаєте, як сніг той шелестить.*

Демид Бурко

Історик церкви, літератор. Народився 29.08.1894 р. у с. Пирогів на Вінниччині. Водночас життя його пов'язане і з Полтавою та селом Ярьеськи Шишацького району. Делегат I Всеукраїнського військового з'їзду (05.1917), референт інформаційного бюро Секретаріату військових справ Центральної Ради. З жовтня 1941-го — секретар

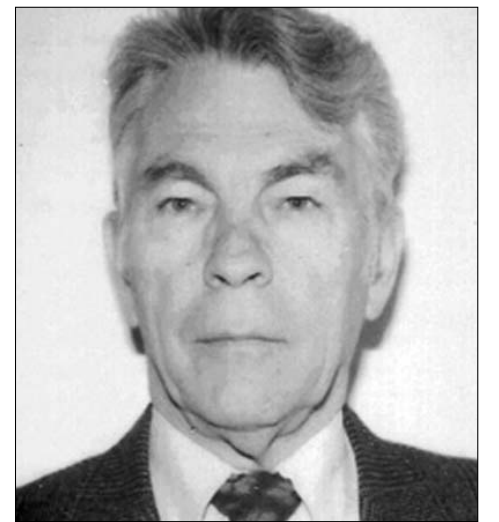
Крутами. У серпні 1974 року написав коротку автобіографію "Мій родовід". Вийшли друком: 1965 — історична поема-сатира "Цар Премудрий Саривон", 1966 — "Проти течії" (праці-роздуми на соціально-політичні теми), "Наша Батьківщина", Канада, 1978 — лірика-сатира "Над безоднею", "Геєнна огненна". Ненадруковані твори: "Записки крігсфербрехера", "Намісники Христа і їх діяння". Друкувався у 1960-х роках у газеті "Наша Батьківщина", Торонто. Помер 1979 року у США.

Крути

*Тож не хмари чорні крили снігові рівнини,
Не татари йшли на здобич в землі України.
З Москвіщини більшовицьких диких орд навали
Молодую Україну багнетом вітали,
Шматували воскресле тіло сиротини,
Готували їй глибоку, темну домовину...
...Боронили соколята підступ до столиці,
Поливали сніг пухнастий краплі кривавиці.
Турбували їй відбивали люту, злу навалу,
Не чекаючи зі сходу шаленого шквалу...*

Олексій Шевченко

Народився 22 серпня 1928 року у селі Лютенський Будища Зінківського району Полтавщини. Після Другої світової війни жив із батьком у Західній Німеччині, згодом оселився у США, закінчив міський університет Нью-Йорка, здобув фах інженера-електрика. Ще в студентські роки писав вірші, оповідання на літературознавчі й політичні теми, які публікувалися у журналі "Смолоскип" та в багатьох інших українських діаспорних часописах. **Вірш "Крутянці" написав 1953 року.** Після здобуття незалежності кілька разів відвідував Україну, своє рідне село, був представником Міжнародного Благодійного фонду і видавництва "Смолоскип" у США і Канаді. Побратим видатного українського видавця Осипа Зінкевича. Помер 5 серпня 2008 року в місті Брінджвотер. Похований на українському православному цвинтарі у Бавнд-Брук.

Крутянці
*Морозне повітря driжало
Від згуків потужних гармат,
А Ви залягли в окопах
Без куль, без шинель, без гранат.*

*Лиш триста пішло Вас,
Щоб волю здобути,
Щоб вірність навки
Батькам присягнути.*

*Пощо Вам шинелі, пощо кулемети,
Хіба ж Ви навчилися цього?
Ви ж мрійники юні у світі фантазій,
І що Вам, що сичень сиче...*

*Лиш Ви замінили
Перо на рушницю.
А Вам назустріч іде
Шість тисяч п'яниць.*

*Ваш голос лунає в широкому світі
В просторах небесних тремтіння,
В блакиті глибокій, над золотом нив
В серцях наших юних, уже без терпіння.*

*Ми йдемо за Вами
В простори чарівні,
бо хочемо бути
Із Вами спільні!*

Упорядкував **Олег ПУСТОВГАР**, перший заступник голови Полтавського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта"

Тарас Шевченко: «Нащо здалися вам царі?»

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Народження нового проекту “Подобиці Шевченкового життя” вмотивоване глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Гр. Шевченка до редактора “Народного чтения” (лютий 1860 р.):

“Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини. Проте я не маю духу входити у всі її подробиці”.

У другій публікації проекту історик-шевченкознавець Володимир Мельниченко нагадує, що Тарас Шевченко носив у собі, говорячи словами незабутнього Івана Драча, *“лютий гнів на всіх царів”*.

Автор розповідає, що духовним поштовхом до написання цієї статті й винесення її на початок проекту став той день (13 грудня 2018 р.), коли Дмитро Павличко приніс у “Слово Просвіти” свій вогненний вірш “Геть від Москви!”, конгеніальний Шевченковим страстям, і прочитав йому з автографа. В устах українського патріарха визвольної поезії ці рядки запеклися історичною інвективою: *“Геть від Москви! Там сплять царі криваві, / І сниться їм, що нас женуть вони в Сибір...”*

ливо підсміювалися — “висловлювали вголос свою думку і своєю простодушністю довели до того сумірного і делікатного Василя Андрійовича, що він назвав нас зіпсованими учнями Карла Павловича...” Втім двадцятирічний великий князь, який здобував освіту під наглядом В. А. Жуковського, невігласом не був. Інша річ, як особливо достойно молоді художники поводитися: не метушилися, не кликали на допомогу К. П. Брюллова, котрий, скоріше за все, не захотів зустрічатися з наслідником, не стелилися листом перед ним... І двадцятичотирирічний учора́шний кріпак у присутності майбутнього царя не збентежився, не розгубився, не знітився, а повісився з абсолютно природним достоїнством українця, котрий уже виношував у собі доленосні поетичні рядки:

*Зажурилася Україна —
Така її доля!
Зажурилась, заплакала,
Як мала дитина.
Ніхто її не рятує...*

Той молодий українець уже напевне не чекав для неї порятунку ні від Миколи І, ні від його наслідника... А великий князь Олександр Миколайович і гадки не мав, що перед ним стоїть істинний Рятівник України...

“Так, мов я читаю історію України...”

У квітні 1847 р. в ході слідства у справі Кирило-Мефодіївського братства його член, студент Г. А. Андрузький свідчив: “...Головне правило Шевченка: хто відданий государю — той негідник...” Нагадаю Тарасові рядки з поеми “Сон” про Петра I та Катерину II:

*Це той первий, що розпинав
Нашу Україну,
А вторая доконала
Вдову сиротину.
Кати! кати! людоїди!
Наїлись обое,
Накраліяся; а що взяли
На той світ з собою?
Тяжко-тяжко мені стало,
Так, мов я читаю
Історію України...*

Так бачилася Шевченкові наша історія, і працівники канцелярії III відділу — вишого органу таємної політичної поліції — старанно й ретельно переказували антицаристський зміст його поезії:

“Із рукописних його творів більше вартій уваги за шкідливим спрямуванням вірш його “Сон”. Тут Шевченко представ-

ляв себе уві сні й перенесеним спочатку в Сибір, затим у Москву і, нарешті, в С.-Петербург. У Сибіру він бачить злочинців у рудниках і в ланцюгах, які гинуть від покарань; у Москві описує виснаження військ на параді, а в С.-Петербурзі — зібрання в палаці. В зібранні сьому, за його словами, чекали государя імператора з трепетом, і коли він вийшов, усі вельможі мовчки оточили його; розмова йшла про отчизну, петлиці й останні маневри; кожний намагався стати ближче до імператора, щоб удостоїтися отримати від нього лядаса чи хоч би півляпаса; государ підійшов до найстаршого, ткнув йому в обличчя; вельможа, зі свого боку, ткнув наступного за ним, цей — наступного і, таким чином, стусан зверху обійшов усіх — від першого до того, який стояв біля дверей; а в зібранні розляглось: ура, ура, ура! В іншому місці козаки висловлюються у нього: “О царю поганій, царю проклятий, лукавий, аспиде неситий!” (Точно цитували жандармські канцеляристи поета! — В. М.). Шевченко вдається до всіх їдких і пасквільних виразів, де тільки торкається государя імператора і взагалі росіян. У кінці “Сну” він уявляє себе перед пам’ятником, спорудже-

ним Петру I Катериною II, і виливає жовч свою і на того, і на ту, кажучи, що Петро I придушив свободу Малоросії, а Катерина II довершила почате ним”. (Тарас Шевченко. Документи та матеріали до біографії. 1814—1861. — К.: Вища школа. — С. 299—300).

Цікаво, що великий українець П. О. Куліш увів Шевченка кілька десятиліть потому в унісон із жандармами:

*І на Петра й на Катерину
Хулу да клевету верзли.
Удвох вони нас “розпинали”
Вдвох “сиротину доконали”.*

Сутнісно різні погляди Куліша й Шевченка на російських царів підтверджує вірш “Гімн єдиному цареві” (1882), в якому Пантелеймон Олександрович патетично писав про Петра I:

*Ти наш...
Без тебе нам прийшлося би всім
пропасти,
Без подвигів і праць твоїх
великих.*

*Ми “праведним царем”
тебе прозвали*

*Ще аж тоді, як наші людоїди
З Мазепою та шведом
накладали,*

Не чуючи Полтавської побіди...

І далі: “Патроне наш, заступнику небесний!”; “На небесах

твій дух возвеселиться, ввесь Руський Світ, мов сонце, осіє...” тощо.

Можна, звичайно, пояснювати, що ці оцінки висловлені “в полемічному запалі”, або запевняти, що П. О. Куліш нібито не знав усіх царевих репресивних заходів щодо українства. Більше того, деякі історики стверджують, що Кулішеве оспівування колонізаторської діяльності в Україні Петра I та Катерини II взагалі “пояснюється головним чином сподіваннями письменника на те, що добитися рівноправних відносин із Росією Україна зможе не шляхом збройного народно-визвольного повстання, а реформами “згори”.

Хай існує й така точка зору. Кожен вільний вибрати між Шевченковим і Кулішевим сприйняттям історії, бо, за великим рахунком, третього не дано. Безкомпромісну Шевченкову позицію щодо російських царів блискуче передали сучасні шевченкознавці:

“Ще в середині 40-х років, у той час, коли значна частина, якщо не більшість, волелюбних громадян Російської імперії не могли ще говорити про “Государя”, “Отца”, “Вожда Русского народа” без вірнопідданого “содроганія” і “благоговенія”, — Шевченко зробив царя і царицю об’єктом комедії (“Сон”) і сказав на адресу російських царів страшні, немислими тоді слова: “Кати! кати! людоїди!”. Сьогодні нам навіть важко уявити всю міру безстрашності такої думки, таких слів для того часу. Як і ту політичну мудрість, що була для цього потрібна.

У той час, коли Петро I і Катерина II були мало не канонізованими святими Російської імперії, найбільшими святощами імперського іконостаса... Шевченко кинув у вічі і їхнім духовним нащадкам, і російсько-українським казенним патріотам слова невмирущої правди...”

Це академіки І. М. Дзюба і М. Г. Жулинський. Надзвичайно сильно сказано!

Кобзар сприймав історичну несправедливість царизму у вселюдському масштабі:

*О люди! люди небораки!
Нащо здалися вам царі?
Нащо здалися вам псарі?
Ви ж таки люди, не собаки!*

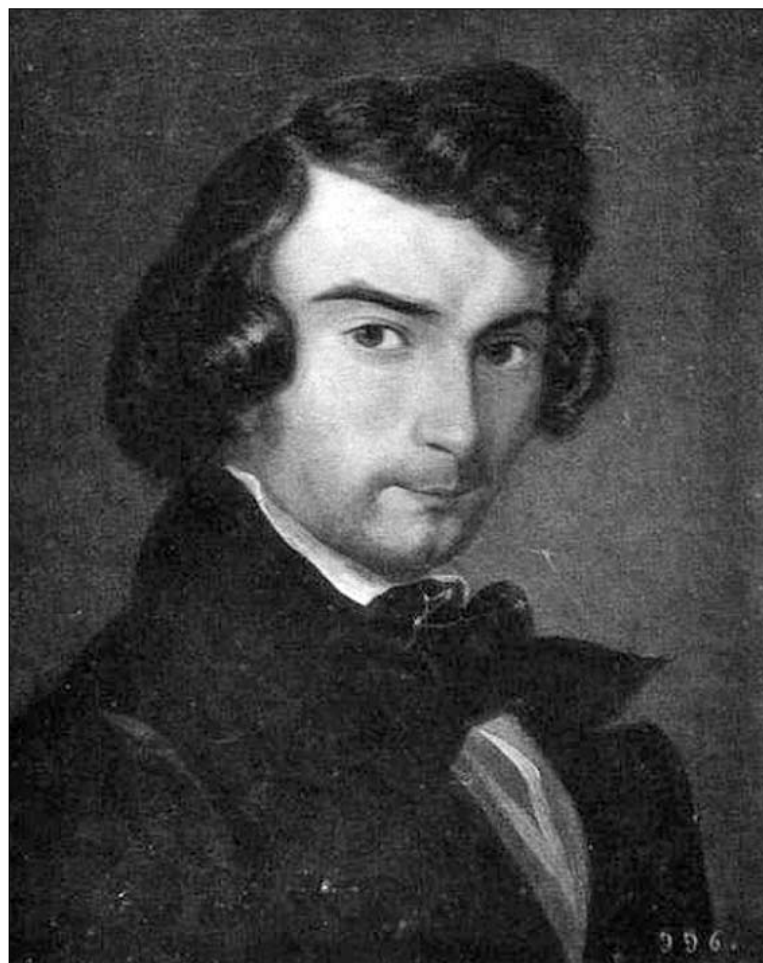
Сподіваюся, нині ніхто не думає, що ці застережливо-пророчі слова стосуються лише монархів, які владарювали в тодішній Росії. Відомий український поет Павло Мовчан емоційно передав Шевченкове молитовне звернення до Бога:

*Згасали ремства і прокльони,
голов язик,
вшухала мова...*

*І в ніч глуху, стоповерхову
високий піднімався крик:
“Царів, кровавих шинкарів
У пуга кутії окуй,
В склепу глибокім замуруй”.*

“Я сказав собі, що з мене не зроблять солдата”

Серед печальних фактів поетового життя є подробиця, про

А. Мокрицький. Автопортрет. 1835–1836 рр.

Успіхи українського кіно... Може бути більше

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Державне агентство України з питань кіно реалізує і контролює виконання державної політики у сфері кінематографії. Щорічно голова Держкіно публічно звітує за результатами діяльності.

25 січня голова агентства Пилип Ілленко зібрав прес-конференцію для звіту за 2018 рік. Разом із першим заступником Сергієм Неретіним і прес-секретарем Марією Дідик розповідав про успіхи українських кінематографістів і проблеми, які виникають через неквапливість політиків.

Серед головних досягнень Пилип Ілленко назвав 48 створених 2018 року фільмів (на 1 більше, ніж 2017-го) — і це лише ті, які створено за підтримки Держкіно. І якщо раніше серед нових стрічок переважали дебютні короткометражки, то за останній рік вийшло 35 повнометражних фільмів. Частка українського кіно на власному ринку сягнула рекордної позначки — понад 8%.

Українське кіно нарешті почало збирати пристойні кошти — в національному прокаті отримано майже 200 млн грн, продано май-

Фото з інтернет-видань

дидатом у члени Ради з Державної підтримки.

Пилип Ілленко втішений, що Держкіно оформило 196 посвідчень національного фільму, а це важливо, бо дозволяє розповсюджувати і демонструвати фільми у прокатній стрічці кінотеатрів. За словами Пилипа Ілленка, “цей великий показник пов’язаний з тим, що фільми, які фінансує Міністерство культури, мають право на державне фінансування і від-

Інша річ з фільмами з-за кордону. Державне агентство України з питань кіно на підставі рішення Експертної комісії з питань розповсюдження і демонстрування фільмів при Держкіно продовжує відмовляти в державній реєстрації та скасовує прокатні посвідчення російським серіалам. Міністерство культури також періодично оновлює список осіб, які становлять загрозу національній безпеці і відповідно до цих оновлень Держкіно позбавляє прокату ті фільми, у яких ці люди брали участь і які створені після 1991 року.

Пилип Ілленко підкреслив, що 2018 рік виявився для української кіноіндустрії вельми продуктивним. Українське кіно вийшло на вищий рівень, ніж це було у попередні роки. Важливо, що триває збільшення державного фінансування, затвердження програми виробництва і розповсюдження фільмів, успіх вітчизняних стрічок за кордоном, визнання наших митців (десяток українських кінематографістів стали членами Європейської кіноакадемії), підготовка до приєднання до “Євримаж” — європейського фонду підтримки спільного виробництва та розповсюдження кінематографічних та аудіовізуальних творів. Держкіно підтримує й українські кінофестивалі — і великі, і ті, які останнім часом проходять в обласних і навіть районних центрах, як, наприклад, “Бруківка” у Кам’янці-Подільському, на який подають короткометражні стрічки дебютанти і визнані майстри кіно з усього світу.

Щоправда, є й проблеми, які виникають через нездатність нижніх чиновників визначитися, чи важлива для них культура. Че-

рез це центральні частини багатьох міст можуть дуже скоро стати нагромадженням суцільних офісних будівель та рестораних закладів, бо найчастіше отримати в оренду чи викупити будівлю в центральній частині міст можуть саме вони, а не кінотеатри чи інші заклади культури. Така проблема є й у Києві — Пилип Ілленко вважає, що необхідно говорити про потребу втручання у цей процес держави, бо вже нині Київ має величезні втрати через закриття столичних кінотеатрів “Кінопанорама” та “Україна”, які стали жертвами низьких прибутків, така ж проблема — у кінотеатрі “Київ”, який може закритися, бо навіть теоретично не зароблятиме, як будь-який банальний торговий центр.

Ще одна проблема — з залученням до зйомок в Україні потужних іноземних кіновиробників. У той час, коли, наприклад, Чехія, Польща, Болгарія, Румунія, Угорщина на законодавчому рівні створюють умови для тих, хто хоче знімати на їхній території, українські законотворці нехтують вигодами і для української економіки, і для її міжнародного іміджу, які могла б дати країні її популярність у світових кінокомпаній. “Ми давно говоримо про так звані кеш-рібейти, тобто субсидії у вигляді повернення частини використаних коштів іноземним виробникам, які будуть приходити сюди знімати. Саме ці іноземні виробники можуть створювати туг серйозні виробничі потужності”, — вважає Ілленко, водночас вказуючи, що сама українська кіноіндустрія поки що має недостатній економічний потенціал, аби самостійно будувати великі студії, проводити за при-

ватні кошти навчання персоналу тощо.

“Наприклад, фільм “300 спартанців” зняли в Болгарії на колишній студії Воуана, її реставрували, а потім зняли ще кілька великих блокбастерів”, — сказав Ілленко і зазначив, що більшість великих кіновиробників давно знімає в країнах, де є дешевші ресурси. При цьому, лише ключові фахівці приїздять з-за кордону, а більшість персоналу — місцеві. Працюючи на лідерів виробництва, вони отримують підготовку і навчаються та отримують грандіозний виробничий досвід. А потім можуть працювати вже і на локальних проектах, використовуючи цей досвід, знання та вміння на майданчиках свого кінематографа. На думку голови Держкіно, з виділення на кіновиробництво мільярда гривень цілком достатньо спрямувати, наприклад, 300 млн саме на це.

Голова Держкіно похвалився, що бачився на зйомках в Україні з Жаном Рено і відчув від цього величезне піднесення. “Жан Рено — зірка 90-х. А уявіть собі, що до нас регулярно приїжджали б на зйомки сучасні суперзірки Голлівуду. Це позитивно впливає на імідж країни”, — сказав він.

А для того, щоб почали працювати кеш-рібейти, на думку Ілленка, треба просто виконувати Закон України “Про державну підтримку кінематографії в Україні”, ухвалений у березні 2017 року. І уточнив, що поки, на жаль, це неможливо, бо для того, щоб його виконувати, треба ще ухвалити зміни до Бюджетного кодексу. Цього нема, і ми, на жаль, продовжуємо фінансувати лише виробництво і частково промоцію.

Призи кінофестивалів класу «А»

же 2,5 млн квитків, декілька фільмів навіть окупили виробництво або наблизилися до цього — так “Сказане весілля” збило понад 50 млн грн, а рекордний бокс-офіс має режисерська робота Володимира Зеленського “Я, ти, він, вона” — понад 60 млн грн.

Успіхи демонструють і вітчизняні виробники анімаційного кіно, а повнометражний мультфільм “Викрадена принцеса” став першим, який продано для показу в Китаї.

Пилип Ілленко зазначив проблему укладання контрактів, яких 2018 року було небагато через відсутність конкурсного відбору, бо, по-перше, планувалося, що фінансування буде лише у Держкіно, але майже 1 млрд гривень фінансування розділили порівну між Міністерством культури і Держкіно; по-друге, з виробництвом фільмів пов’язано багато зобов’язань, які потрібно виконувати, цієї умови Держкіно дотримувалось, але не було створено Раду з Державної підтримки, яка б формувала, оголошувала програму конкурсного відбору і затверджувала результати, отож Держкіно не могло організувати конкурсний відбір. Сам голова Держкіно став кан-

повідні пільги, але передусім треба отримати спеціальне посвідчення, яке на сьогодні має 2 типи: на тимчасове виробництво і на постійне виробництво. Ті підприємці, які мають бажання працювати в цій галузі і побачити, як усе це зростає з року в рік у позитивній динаміці, можуть зареєструватися у Держкіно”.

Ще 65 фільмів перебувають у стадії виробництва, тобто розвиток кіно не зупиняється і, закінчуючи один проект, кіновиробники одразу починають інший.

Участь у міжнародних кінофестивалях класу «А»

- ❖ Берлінський міжнародний кінофестиваль Berlinale
- ❖ Варшавський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Венеційський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Індійський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Канський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Міжнародний кінофестиваль у Карлових Варах
- ❖ Таллінський міжнародний кінофестиваль Tallinn Black Nights Film Festival

Фінансування промоції українського кінематографа

- ❖ Дні (тижні) українського кіно за кордоном, зокрема у: Болгарії, Грузії, Іспанії, Канаді, Литві, Лівані, Польщі, Франції, Чехії
- ❖ Дні національного кіно в українських містах, зокрема у: Авдіївці, Бахмуті, Верховині, Івано-Франківську, Лубнах, Львові, Мар’яніці, Попасній, Тернополі, Ужгороді
- ❖ Фільм “Донбас” отримав підтримку на проведення кінопоказів для членів Американської кіноакадемії

Представлення української кіноіндустрії на 7 міжнародних кінозаходах

- ❖ Канський МКФ (павільйон)
- ❖ Берлінський МКФ (стенд)
- ❖ Пекінський МКФ (стенд)
- ❖ МКФ у Торонто (стенд)
- ❖ МФ анімаційних фільмів в Ансі (стенд)
- ❖ МКФ в Анталії (презентація)
- ❖ Міжнародна кіновиставка FOCUS у Лондоні (стенд)

